

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Europa en de strijd tussen idealisme en cynisme

door **Rien Fraanje** De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

‘Er loopt een varken door de straten van Brussel.’

Met deze zin laat Robert Menasse zijn lang aangekondigde Europese roman *De hoofdstad* beginnen. De veel gelauwerde Oostenrijkse schrijver vestigt zich in 2010 in Brussel. Daarbij kondigt hij aan een roman te gaan schrijven over de EU. Eenmaal in Brussel wordt Menasse geraakt door de deskundigheid en het enthousiasme van de veelal jonge ambtenaren die voor de Europese Commissie werken. Hun toewijding en goede grensoverschrijdende werk wordt volgens Menasse stevast gefrustreerd door de Europese Raad van regeringsleiders. Onder druk van het nationalisme van de populisten in hun thuisland frustreren zij het Europese project door nationale belangen stevast boven het grotere belang van een geslaagde Europese integratie te plaatsen.

Menasse laat zijn beoogde roman na 2010 nog even rusten en schrijft over zijn eerste observaties en frustraties in de Europese hoofdstad het vlamme essay *Der Europäische Landbote*, in het Nederlands uitgebracht als *De Europese koerier* (2012). Dit boek roept zoveel reacties op dat hij het jarenlang te

druk heeft met interviews, lezingen en debatten waarin hij zijn weerzin tegen nationalisme en zijn pleidooi voor Europese eenwording kracht bijzet. Menasse ziet nationalisme uiteindelijk als de opmaat voor misdaden als Auschwitz. Daarom moet wat hem betreft de EU het begin van het einde van de natiestaat zijn. Dat is de enige remedie tegen de excessen die uit nationalisme ontspruiten. Hij mag zijn visie zelfs in het Europees Parlement verkondigen.

Scherpe pen

Zijn boodschap komt onverhuld terug in zijn roman, waaraan hij in 2015 alsnog begint en die uiteindelijk in 2017 in het Duits en een jaar later in het Nederlands verschijnt. In het boek introduceert hij vijftien personages die in de Europese hoofdstad wonen, werken of er tijdelijk verblijven. We maken in de eerste plaats kennis met een negental Europese ambtenaren met verschillende nationaliteiten, werkzaam op verschillende plekken in de Brusselse biotoop. Verder zijn er ook nog een emeritus hoogleraar die een symposium aangrijpt om nog eenmaal het belang van Europese eenwording te verkondigen,

een lobbyist van de Varkensproducenten (sic!), en een overlevende van Auschwitz. De meesten kennen elkaar niet, maar de roman is vernuftig gecomponeerd: uiteindelijk blijkt dat ze allemaal op een of andere manier in relatie tot elkaar staan.

De roman kent tal van verschillende verhaallijnen, maar draait om een plan om het vijftigjarig bestaan van de Europese Commissie te vieren. Een ambtenaar komt op het idee om daarbij overlevenden van Auschwitz centraal te stellen. De centrale gedachte achter de totstandkoming van de Europese samenwerking was immers: nooit meer Auschwitz! De Europese Commissie is de verbeelding van de droom om in die samenwerking de nationale deelbelangen te overstijgen; de commissie was en is er voor het overkoepelende algemene Europese belang.

Menasse laat zien veel van de Europese instellingen te weten en hun werking feilloos te begrijpen. Hij schetst met scherpe pen de beweegredenen van de verschillende ambtenaren. Bij een van hen is dat idealisme en een diep verinnerlijkt gevoel Europeaan te zijn, en geen Oostenrijker. Een ander laat zich leiden door opportunisme en ziet in het jubileumproject een uitgelezen kans om haar carrière een impuls te geven: weg van de directie Cultuur, op zoek naar een plekje bij de veel hoger aangeslagen directie Handel.

Het plan wordt aanvankelijk enthousiast onthaald, maar de kabinetschef van de Europese Raad van regeringsleiders gaat op de rem staan. Niet door een duidelijk 'nee' te verkopen, maar door afzonderlijke landen kritische vragen te laten stellen over de uitvoerbaarheid van het plan. Het cynisme en het nationale eigenbelang is ook hier weer de vijand van het Europese ideaal, wil Menasse maar zeggen.

Robert Menasse, De hoofdstad (vertaald en van een nawoord voorzien door Paul Beers). Amsterdam/ Antwerpen: De Arbeiderspers, 2018.

Varken

Dan is er nog dat varken. Kranten gaan ermee aan de haal als blijkt dat tal van mensen het door de Brusselse straten hebben zien lopen. De *Metro* organiseert een actie onder zijn lezers om een naam voor het dier te bedenken. De actie begint aanvankelijk nog onschuldig, met namen als Knappe Knor en Miss Piggy. Daarna krijgt Varkentje Pis redelijk wat stemmen. Maar opeens komt met duizenden likes de naam Mohammed bovendrijven. Een gecoördineerde en onverhuld discriminerende actie wordt vermoed. De hoofdredacteur zet geschrokken de stemming op zijn website stop. 'We houden het stil', zegt hij tegen zijn redactie. 'Binnenkort is iedereen het vergeten. Bovendien hebben we al twee weken geen beelden meer van het varken gezien. Het is verdwenen. Spoorloos verdwenen.'

Het zijn de laatste zinnen van deze weergaloze roman. En je vraagt je af: heeft hij het hier nog over het varken, of gaat het over Auschwitz, de oorspronkelijke drijfveer om aan het Europese project te beginnen?